

Avbrott inom vuxenutbildningen

- Vilka avbryter och varför?

Sofie Cedstrand
Staffan Ågren
Jonas Österberg

Innehåll

Sammanfattning	4
Hög andel avbrott	6
Tidigare studier	7
Svårigheter att identifiera avbrottsorsaker.....	8
Kartläggning av de elever som avbryter sina studier.....	9
Regressionsanalyser – för säkrare slutsatser	9
Vilka avbryter sina studier?	12
Vilka avbryter högskoleförberedande kurser?	13
Vilka avbryter yrkeskurser?	16
När avbryter eleverna sina studier?	20
Tidpunkten för avbrott på högskoleförberedande kurser.....	21
Tidpunkten för avbrott på yrkeskurser	22
Varför avbryter elever sina studier?	24
Telefonintervjuer	24
Varför valde du att läsa den här kursen?	25
Varför avbröt du kursen?.....	25
Finns det något som hade kunnat göras för att du skulle fullfölja kursen?	26
Att läsa flera kurser parallellt	27
Djupintervjuer.....	28
Betydelsen av förväntningar.....	29
Stöd och hjälp	29
Social samvaro	30
Självkänsla	30
Diskussion	31
Ingången till studier.....	32
Betydelsen av undervisningens organisering	33
Slutsatser	36
Ingången till studier.....	36
Undervisningens organisering	36
Bilagor	38
Bilaga 1. Indelning av kurser/ämnen i ämnesgrupper.....	38
Referenser	39

Sammanfattning

Då i genomsnitt 37 procent av eleverna i den gymnasiala vuxenutbildningen i Göteborg avbryter sina studier är syftet med studien att öka kunskapen kring vilka elever det är som avbryter kurser samt kring orsakerna bakom avbrotten. Med sådan kunskap blir det möjligt att värdera rimligheten i nivån på avbrotten liksom det skapas förutsättningar att avgöra vilka insatser som eventuellt behövs för att minska antalet avbrott.

Undersökningen består av en statistisk analys med ungefär 30 000 kursdeltagare inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Analysen identifierar faktorer som ökar/minskar risken för avbrott. Därtill har drygt 500 elever telefonintervjuats kring orsakerna bakom deras avbrott. Ytterligare tio djupintervjuer har gjorts.

Resultaten för högskoleförberedande kurser visar att risken för avbrott ökar för män, för elever som är arbetssökande, för elever som är bosatta i Göteborg (jämfört med elever från en annan kommun men som läser i Göteborg). Det finns också en kraftigt ökad risk för avbrott för de elever som startar i mars och oktober sett i relation till januari- och augustistarter. Därtill finns det en skillnad i risk mellan olika skolor och mellan olika ämnen. Mer än 50 procent av alla avbrott sker under kursernas första fjärdedel. Äldre elever avbryter sina studier längre in i kursen än yngre och risken för tidiga avbrott ökar vid mars- och oktoberstart samt om kursen var elevens andra- eller tredjehandsval. För yrkeskurserna visar resultaten att risken för avbrott minskar med stigande ålder samtidigt som den ökar om eleven är man och/eller arbetssökande. Även här varierar risken för avbrott mellan olika skolor och mellan olika ämnen.

Ungefär 50 procent av alla avbrott sker av skäl som ligger utanför utbildningsorganisationens direkta kontroll. Det rör sig om privata skäl alternativt att eleven fått ett arbete. Samtidigt uppger cirka 50 procent av de tillfrågade att det finns saker i vuxenutbildningens organisering och genomförande som hade kunnat göra att de hade fått bättre förutsättningar att fullfölja sina studier. Det handlar om aspekter kopplade till *ingången till studier* (vägledning och administration) samt aspekter som har med *undervisningens organisering* att göra.

Sammantaget kan ett antal slutsatser dras utifrån resultaten i studien. I framtiden bör vi vid analys av avbrottsstatistik ha i åtanke att ungefär 50 procent av avbrotten sker av skäl som i huvudsak inte har med organiseringen av utbildningen och undervisningen att göra. Trots detta finns en del som utbildningsorganisationen (förvaltning och utbildningsanordnare) kan göra för att minska antalet avbrott. De åtgärder som kan vidtas handlar i huvudsak om *ingången till studier* och om *undervisningens organisering*. Över 50 procent av avbrotten sker under den första fjärdelen av kursen. Den här typen av avbrott har troligtvis lite med själva

undervisningen att göra utan mer med ansökningssystem och vägledning. En inte obetydande andel av eleverna anger dessutom fel val av kurs, att hen läste för många kurser samtidigt och ändrade planer som en orsak till kursavbrottet. Elever som läser sitt förstahandsval, elever som genomgått en mer omfattande ansökningsprocess (elever från andra kommuner än Göteborg) och elever som läser på januari och augustistart har därtill en minskad risk för avbrott. Den samlade bilden av dessa resultat tillsammans med att tidigare forskning visar på betydelsen av vägledning, pekar mot att ingången till studierna är av stor betydelse för möjligheterna att minska avbrotten och därmed öka chanserna för eleverna att slutföra sina studier. Som en förberedelse för studier behöver eleverna få fullgod information om vad studier inom gymnasial vuxenutbildning innebär och vägledning för att de ska kunna planera sina studier och göra sina kursval på rätt grund.

Att risken för avbrott skiljer sig åt mellan skolorna, trots kontroll för högsriskfaktorer som kön, arbetsökande och ålder, indikerar att skolans och undervisningens organisering är av betydelse för huruvida eleverna avbryter sina studier eller inte. Undersökningen visar också att elever efterfrågar såväl en högre andel lärarledd undervisning liksom mer individanpassad undervisning. Många studerande klarar av att studera självständigt, men det finns också en stor andel elever som behöver och efterfrågar ett tydligt sammanhang för lärande. Ett individanpassat och flexibelt lärande är inte detsamma som en konform lärplattform där lärandet privatiserats.

För eventuella frågor kontakta:

Sofie Cedstrand
sofie.cedstrand@arbvux.goteborg.se
031-368 31 34

Jonas Österberg
jonas.osterberg@arbvux.goteborg.se
031-368 30 90

Hög andel avbrott

37 procent av kursdeltagarna i Göteborgs stads gymnasiala vuxenutbildning avbröt under 2014 den kurs de påbörjat (se Tabell 1). Nivån på avbrotten inom de högskoleförberedande kurserna låg på 47 procent och inom yrkeskurserna på 20 procent. Ett mönster som återkommer över tid.

Tabell 1 Andel betygsatta och avbrotta fördelat på högskoleförberedande kurser och yrkeskurser (antal inom parentes)

	Betygsatt	Avbrott	Totalt
Högskoleförberedande kurser	53% (10 273)	47% (8 992)	100% (19 265)
Yrkeskurser	80% (8 566)	20% (2 122)	100% (10 688)
Totalt	63% (18 839)	37% (11 114)	100% (29 953)

Med anledning av nivån på avbrotten finns behov av att närmare undersöka både vilka elever det är som avbryter sina studier liksom orsakerna bakom. Fördjupad kunskap behövs för att kunna avgöra hur fördelningen ser ut mellan olika typer av avbrott.¹ Innan vi vet detta är det svårt att avgöra huruvida nivån är rimlig och vilka insatser som eventuellt behövs för att minska antalet avbrott.² Hur stor andel av avbrotten beror på förvaltningens eller utbildningsanordnarnas agerande när det avser information, vägledning och undervisning? Hur stor andel beror på omständigheter som förvaltningen och skolorna har svårt att råda över, exempelvis elevers flytt till annan ort, sjukdom eller graviditet? Ett avbrott kan också vara positivt, exempelvis om eleven i fråga avbryter studierna på grund av att hen har fått ett arbete som hen vill ha,³ särskilt om målet med studierna var att öka sina chanser till arbete. För utbildningsorganisationen som sådan är avbrott emellertid i allmänhet att betrakta som något negativt då ett avbrott innebär en icke fullt utnyttjad kursplats och att en sökande som eventuellt hade läst klart kursen inte blir antagen. I många kommuner baseras dessutom tilldelningen av resurser utifrån antalet elever.

¹ Det är även brist på såväl nationella som lokala studier i ämnet (Skolverket 2012) varför vägledning inte heller går att finna på annat håll.

² Med detta som bakgrund beslutade 2015 förvaltningsledningsgruppen vid Förvaltningen för arbetsmarknad och vuxenutbildning att en djupare analys av dessa avbrott och dess orsaker skulle göras.

³ På lång sikt behöver inte ett avbrott pga arbete med nödvändighet vara positivt. Om eleven enbart tar arbetet för att hen ska kunna försörja sig i stunden samtidigt som fortsatt utbildning hade varit en långsiktigt mer hållbar lösning för möjligheten till arbete och självförsörjning kan inte avbrott på grund av arbete ses som något odelat positivt.

Genom att kartlägga vilka elever som avbryter sina studier och varför, blir det möjligt att identifiera de avbrott som beror på faktorer som förvaltningen och/eller utbildningsanordnarna råder över. Därmed kan också åtgärder vidtas som förhoppningsvis kan minska avbrotten.⁴ *Syftet med studien är därför att öka kunskapen kring vilka elever det är som avbryter kurser inom den gymnasiala vuxenutbildningen samt kring orsakerna bakom avbrotten.*

Undersökningen har gjorts i tre steg. Det första steget utgörs av en statistisk regressionsanalys av vilka elever – kön, ålder, skola, kurser etc. – som avbryter sina studier och när i tid som avbrotten görs. När det gäller högskoleförberedande kurser består urvalet av samtliga kursdeltagare från 2014. För yrkesutbildningarna studeras samtliga elever som antogs under 2013 och deras resultat fram till och med vårterminen 2015.⁵ Sammantaget ingår 29 953 kursdeltagare i studien. I undersökningens andra steg utreds orsakerna till elevernas avbrott. Detta görs via telefonintervjuer med drygt 500 slumpvis utvalda elever som avbrutit sina studier. Undersökningens tredje och avslutande steg består av djupintervjuer med ett tiotal elever som avbrutit sina studier. Denna del syftar till att få en djupare förståelse för varför sena avbrott sker, särskild vikt läggs vid betydelsen av skolornas organisering av undervisningen.

Då avbrottsnivåerna är betydligt högre inom de högskoleförberedande kurserna än inom yrkeskurserna har de intervjuer som genomförts gjorts med elever som har avbrutit en högskoleförberedande kurs. I den statistiska analysen studeras emellertid hela den gymnasiala vuxenutbildningen, dock analyseras högskoleförberedande kurser och yrkeskurser för sig. På så sätt får vi en helhetsbild och kan jämföra skillnader mellan kurstyperna.

Tidigare studier

Trots den stora omfattning av avbrott inom vuxenutbildningen och trots att andelen avbrott legat på en hög nivå under lång tid är det ett område som undersökts i liten omfattning. Den svenska⁶ forskning som finns härrör från 1970- och 80 talet och de studier som gjorts av Skolverket (2012) och kommuner (ex Linköpings kommun 2013) har inte lyckats ringa in orsakerna bakom avbrotten på ett sådant sätt att det har kunnat leda till relevanta åtgärder.

⁴ Avbrott kan definieras på olika sätt. Vanligt är att skilja mellan kursavbrott och studieavbrott. Kursavbrott rapporteras om kursdeltagaren uteblivit eller inte visat studieaktivitet under mer än tre veckor i följd. För en elev kan det innebära att exempelvis eleven avbryter en av flera kurser. Ett kursavbrott kan således betyda att eleven inte helt avslutat sina studier. Studieavbrott avser att eleven helt avslutar sina studier. I denna undersökning studeras kursavbrott och orsakerna bakom dessa.

⁵ Då yrkesutbildningarna har ett annorlunda upplägg, med kurser som kan vara förlagda under en längre tidsperiod, har vi här studerat samtliga elever som antogs under 2013 och följt deras resultat i ett och ett halvt år fram till sommaren 2015. För mer detaljerad information se avsnitten Vilka avbryter sina studier? s 10 och Vilka avbryter yrkeskurser s 17.

⁶ Då system för vuxenutbildning skiljer sig dramatiskt åt mellan olika länder finner vi det mindre fruktsamt med studier i ämnet från andra länder.

Svårigheter att identifiera avbrottsorsaker

Med anledning av kunskapsbristen och den stora andelen avbrott inom vuxenutbildningen fick Skolverket 2011 i uppdrag av regeringen att genomföra en registerstudie över elever som avbrutit sina studier. Förhoppningen var att finna en framkomlig väg att identifiera orsaker. Skolverket fann att endast tre av tio avbrott potentiellt kan förklaras med att eleven etablerat sig på arbetsmarknaden, fått barn, studerat inom andra skolformer, emigrerat, fått pension eller blivit sjukskriven. Den huvudsakliga slutsatsen var emellertid att relevanta uppgifter kring avbrottsorsaker inte är möjliga att få fram via register och att den egentligen enda metoden för att få kunskap om avbrott är att kontakta elever som avbrutit sina studier.

Det har på kommunal nivå, och även i Göteborgs stad, genomförts enkätundersökningar med syfte att identifiera avbrottsorsaker. Dessa har emellertid varit förknippade med en viss metodproblematik då en mycket stor andel av dem som svarat på enkäterna angett ”Andra skäl” som orsak till avbrottet. Det vill säga de svarande har inte ansett att något av de möjliga alternativen på ett passande sätt beskrivit deras individuella orsak, vilket gör det svårt att dra några relevanta slutsatser. För att undvika en sådan situation har vi i denna studie valt att göra telefonintervjuer med öppna frågor där respondenterna med egna ord fått beskriva orsakerna till sitt avbrott, därefter har vi kategoriserat dem.⁷

Att fråga elever om orsaken till deras avbrott är en metod som bygger på subjektiva upplevelser vilket innebär en viss osäkerhet om den egentliga orsaken. Beckne (1994) beskriver att skälen bakom studieavbrott många gånger kan ses utifrån en hierarki av symptom, problem och kärnproblem. Symptom är då reaktioner och yttrande som elever som avbrutit kan föra fram vid samtal kring varför de avbrutit. Det kan vara att hen varit omotiverad eller tidspress på grund av yttre omständigheter. Det är dock möjligt att detta hade kunnat åtgärdas (motivationen ökas eller tidsutrymme skapas) om lärarens undervisning varit annorlunda. Undervisning ses då som problemet. Det egentliga problemet – kärnproblemet – skulle emellertid kunna vara bakgrundsfaktorer som ofta är dolda, såsom exempelvis skolans organisation eller resurstilldelning. Det kan också vara ytterst svårt att avgöra huruvida ett avbrott i huvudsak beror på individens och hans eventuella svårigheter att anpassa sig till de krav och villkor som ställs i skolan eller skolans förmåga att anpassa verksamheten efter individens behov (Lupsa 2010). Det är således behäftat med en hel del utmaningar att undersöka reella orsaker till elevers avbrott. Ett sätt för oss att närma oss dilemmat har varit att, utöver att ställa frågan kring orsaken till avbrott, också fråga om det finns saker som skolan eller Göteborgs stad hade kunnat göra för att underlätta studierna och förhindra avbrottet. Liksom vi ställt frågan kring varför eleven läste den specifika kursen för att på så sätt kunna identifiera motiv och kanske också skönja motivationsgrad.

⁷ Göteborgs stad, liksom andra kommuner, har också genom åren försökt att registrera och analysera avbrottsorsaker genom att fråga de elever som avbryter sina studier. Dessa uppgifter har blivit alltmer svåra att få in eftersom den flexibla studieformen som råder inom vuxenutbildningen, där det inte finns några närvarokrav, gör det svårt att följa upp avbrotten på ett systematiskt sätt. De studerande avbryter utan att meddela skolan och därmed blir det också svårt att fånga upp avbrottsorsaken.

Kartläggning av de elever som avbryter sina studier

Även om det saknas vederhäftiga studier som identifierar avbrottsorsaker har det gjorts en del studier som identifierar samband mellan olika individfaktorer och avbrott. Skolverkets statistik för 2013 visar att män i större utsträckning än kvinnor avbryter kurserna de läser. Elever födda utomlands avbryter i större utsträckning än inrikes födda. Av de kurser som Skolverkets statistik avser är andelen avbrott störst på kurserna Matematik 2b, Matematik 1b, Engelska 5, Historia 1b samt och Svenska 2. Yngre avbryter i större utsträckning än äldre och avbrottsfrekvensen är generellt lägre inom yrkesinriktad utbildning, jämfört med teoretiska utbildningar (Skolverket 2014).

Regressionsanalyser – för säkrare slutsatser

Vi kan således konstatera att det finns indikationer på generella mönster avseende vilka grupper av elever som avbryter. När samband mellan olika faktorer och ett resultat studeras, i det här fallet sambandet mellan exempelvis en elevs kön eller ålder och huruvida eleven avbryter eller slutför sina studier, finns en risk för så kallade skenbara samband. Detta illustreras av den analys av samband mellan avbrott, ålder och kön som redovisas i Tabell 2 och i Tabell 3. Om vi enbart tittar på samband mellan ålder och avbrott framstår det som att avbrotten blir lägre ju äldre kursdeltagarna är (Tabell 2). Ett samband som Skolverkets statistik också visade i avsnittet ovan. Men om hänsyn även tas till kön, som i Tabell 3 blir det tydligt att det inte är ålder som är den förklarande faktorn utan istället är det kön. Kvinnor avbryter i lägre utsträckning än vad män gör och eftersom kvinnor är fler till antalet gör detta att det ser ut som att ålder är en betydande faktor bakom avbrott, när det i själva verket är elevernas kön som är avgörande.

Tabell 2 Samband mellan ålder och betygsatt eller avbrott, högskoleförberedande kurser

Ålder	Betygsatt	Avbrott
19-23	50%	50%
24-26	52%	48%
27-31	55%	45%
32-37	56%	44%
38+	56%	44%
TOTALT	53%	47%

Tabell 3 Samband mellan ålder och avbrott med kontroll för kön, högskoleförberedande

	Ålder	Betygsatt	Avbrott
Kvinna	19-23	54%	46%
	24-26	54%	46%
	27-31	58%	42%
	32-37	58%	42%
	38+	57%	43%
	Totalt		56%
Man	19-23	46%	54%
	24-26	50%	50%
	27-31	50%	50%
	32-37	54%	46%
	38+	53%	47%
Totalt	Totalt	50%	50%

Detta exempel visar på betydelsen av att gå ”bakom” samband mellan enskilda variabler för att istället i en och samma analys ta hänsyn till så många som möjligt av de faktorer som kan tänkas vara av betydelse för att förstå varför elever inom den gymnasiala vuxenutbildningen avbryter sina studier. Därför har vi i den här studien använt oss av så kallade logistiska regressionsanalyser. Detta ger möjlighet att få fram resultat som är kontrollerade för en rad olika faktorer (se Figur 1) vilket ger fördelen att om vi exempelvis kan se att risken för avbrott ökar för en specifik skola så kan vi också säga att risken för avbrott på skolan är högre oavsett om exempelvis skolan har många män (som vi vet avbryter i högre utsträckning än kvinnor), fler arbetssökande, en viss typ av ämnen eller vilka övriga faktorer som också kan tänkas öka risken för avbrott.⁸

⁸ Det finns även andra faktorer som hade varit intressanta att inkludera så som exempelvis deltagarnas utbildningsbakgrund, den typen av uppgifter har vi dock inte tillgång till. Vi har ändå bedömt att de faktorer vi har tillgång till är tillräckligt betydelsefulla, dessutom uppnår den statistiska modellen med dessa variabler (faktorer) en statistiskt säkerställd förklaringsnivå.

Figur 1 De faktorer som studeras för att avgöra på vilket sätt de påverkar risken för att en kursdeltagare avbryter kursen

Faktorer som studeras	Förklaring
Kursdeltagarens kön	Kvinna/Man
Kursdeltagarens ålder	Ålder i år
Om kursdeltagaren är arbetssökande eller ej	Om kursdeltagaren vid ansökningstillfället angett att hen är arbetssökande (alla sökande måste svara på den frågan)
Kursdeltagarens hemkommun	Göteborg eller annan hemkommun
Om kursen var första- andra eller tredjehandsval	Hur kursdeltagaren vid ansökningstillfället rangordnat den aktuella kursen (enbart för högskoleförberedande kurser då kurser inom yrkesprogrammen inte kan prioriteras i den meningen).
Aktuell kursstart	Januaristart, Marsstart, Augustistart eller Oktoberstart (för högskoleförberedande kurser) Januaristart, Februari-junistart, Augustistart, September – oktoberstart (för kurser på yrkesprogram ⁹)
Ämne	De olika kurserna har delats in i ämnesgrupper. För exakt indelning se Bilaga 1. Indelning av kurser/ämnen i ämnesgrupper.
Skola ¹⁰	Den skola/utbildningsanordnare kursdeltagaren läste den aktuella kursen.

⁹ Det är upp till respektive skola/utbildningsanordnare att avgöra när kurserna inom ramen för yrkesutbildningen ska starta, därmed kan de i princip starta när som på året. Betydelsen av tidpunkten för kursstarten är också en helt annan är för de högskoleförberedande kurserna där eleverna ansöker till specifika kursstarter.

¹⁰ Skolorna kommer inte i rapporten att skrivas ut med sina namn utan istället har det fått fingerad identitet i form av bokstäver, skola A, B, C etc.

Vilka avbryter sina studier?

I detta avsnitt ska vi skapa oss en bild av vilka elever som avbryter sina studier och om riskerna är högre för några specifika faktorer. Att veta vilka faktorer som ökar riskerna för avbrott är av betydelse för att vi bättre ska kunna förstå mekanismerna bakom avbrotten och på så sätt kunna sätta in eventuella åtgärder där det finns behov och möjlighet till sådana. För att på ett statistiskt säkert sätt kunna uttala oss om detta har vi studerat sammantaget 29 953 kursdeltagare inom den gymnasiala vuxenutbildningens högskoleförberedande kurser samt yrkeskurser.¹¹ För de högskoleförberedande kurserna består urvalet av samtliga elever som antogs under någon av de fyra ordinarie¹² kursstarterna 2014, totalt 19 265 kursdeltagare. Då yrkesutbildningarna har ett annorlunda upplägg med kurser som kan vara förlagda under en längre tidsperiod har vi här studerat samtliga de elever som antogs under 2013 och följt deras resultat i ett och ett halvt år fram till sommaren 2015, för att på så sätt följa dem under hela deras utbildning. Totalt är de 10 688 kursdeltagare inom yrkesutbildningarna som har studerats.¹³

Som framgår av Tabell 4 ser avbrottsmönstret markant olika ut för högskoleförberedande kurser jämfört med yrkeskurserna. 47 procent av kursdeltagarna inom det högskoleförberedande området avbryter sina kurser, medan motsvarande siffra för yrkeskurserna är 20 procent. Detta är också ett mönster vi känner igen från andra år och terminer.¹⁴ Utifrån detta och då det också är troligt att det ser delvis olika ut gällande vilka elever som läser högskoleförberedande kurser och vilka som går yrkesprogram har vi valt att göra samtliga analyser separat för högskoleförberedande kurser och för yrkeskurser. Då det är avbrotten inom de högskoleförberedande kurserna som förefaller vara uppseendeväckande höga läggs också ett något större fokus på att analysera dessa.

¹¹ På såväl högskoleförberedande kurser samt yrkesutbildningar har enbart elever som registrerats med ett betyg eller med ett avbrott studerats. Elever som läser en kurs som är uppdelad i två eller flera delkurser och som av utbildningsanordnarna har registrerats med ett återbud eller ej påbörjat på delkurser som inte är den inledande kurser har gjorts om till avbrott då detta är att betrakta som ett avbrott av kursen i sin helhet.

¹² Ej sommarkurser.

¹³ För att få ett så homogent underlag som möjligt och på så sätt kunna dra tillförlitliga slutsatser har enbart stadens egen reguljära vuxenutbildning studerats. Detta innebär att följande kurser/utbildning har rensats bort: statsbidragsutbildning (Yrkvux), lärlingsutbildning, prövning och validering.

¹⁴ Detta följer förvaltningen för arbetsmarknad och vuxenutbildning genom det löpande uppföljningsarbetet.

Tabell 4 Andel betygsatta och avbrottade fördelat på högskoleförberedande kurser och yrkeskurser (antal inom parentes)

	Betygsatt	Avbrott	Totalt
Högskoleförberedande kurser	53% (10 273)	47% (8 992)	100% (19 265)
Yrkeskurser	80% (8 566)	20% (2 122)	100% (10 688)
Totalt	63% (18 839)	37% (11 114)	100% (29 953)

Vilka avbryter högskoleförberedande kurser?

Vid en regressionsanalys där hänsyn tas till samtliga inkluderade faktorer framkommer de resultat som redovisas i Tabell 5. Dessa visar att det inte finns något säkerställt samband mellan ålder och avbrott för de kursdeltagare som läser en högskoleförberedande kurs, det vill säga risken för avbrott varken ökar eller minskar beroende på kursdeltagarens ålder. Däremot visar resultaten att risken för avbrott ökar med 19 procent om en kursdeltagare har angett att hen är arbetsökande i samband med ansökan. Även det faktum att en kursdeltagare har Göteborg som hemkommun ökar risken för avbrott, närmare bestämt med 25 procent. För män ökar risken för avbrott med 17 procent i relation till kvinnor. Vi kan också se att risken för avbrott ökar med 14 procent ju lägre eleven har rankat kursen i ansökan. Tidpunkten för kursstarten har stor betydelse. Kurser som startar i mars eller oktober har en avsevärt ökad risk för avbrott, 34 procent, jämfört med januari- och augustistarter. Det finns således betydligt högre risker förknippade med mars- och oktoberstarter än för januari- och augustistarter.

När det gäller faktorerna ämne och skola blir analyserna något mer komplicerade, detta eftersom de varken är dikotoma – som exempelvis kön – eller numerära – som ålder. På grund av detta måste vi arbeta med referens kategorier (dummyvariabler), det vill säga ett av ämnena eller en av skolorna relateras till de övriga och på så sätt fås riskerna fram för olika ämnen/skolor i relation till referensämnet/skolan. I den regressionsmodell som presenteras i Tabell 5 har Naturämnena samt Skola D använts som referens kategorier. Resultaten visar att risken för avbrott minskar kraftigt för flera av de olika ämnesgrupperna om de relateras till Naturämnena (Ekonomi och handel - 31 procent, Främmande språk - 30 procent, Pedagogik och hälsa - 60 procent, Samhällsämnen - 14 procent) samtidigt som det inte finns någon statistiskt säkerställd ökad eller minskad risk för andra ämnen. För skolorna visar resultaten att det finns en ökad risk för avbrott för Skola G och H i relation till Skola D, men däremot ingen signifikant skillnad mellan Skola B och C i relation till Skola D. Dessa resultat är emellertid inte helt enkla att tolka på ett mer övergripande plan. Vi har därför valt att göra flera olika regressioner där vi bytt referens kategori för såväl ämne som skola så att samtliga ämnen och samtliga skolor fått vara referens kategori (se och Tabell 7 nedan).

Tabell 5 Logistisk regression över hur olika faktorer påverkar risken för att en kursdeltagare ska avbryta den kurs hen studerar, högskoleförberedande kurser

	Odds	Risk för avbrott för de faktorer där en statistiskt säkerställd risk finns
Ålder	-,002	-
Arbetssökande relativt icke arbetssökande	,237***	19%
Göteborg relativt annan hemkommun	,330***	25%
Man relativt kvinna	,207***	17%
Första, andra eller tredjehandsval	,160***	14%
Mars- och oktoberstart relativt januari- och augustistart	,521***	34%
Ekonomi & handel relativt Naturämnen	-,237***	-31%
Främmande språk relativt Naturämnen	-,231***	-30%
Gymnasiearbete relativt Naturämnen	-,270	-
Kultur relativt Naturämnen	-,316	-
Media & webb relativt Naturämnen	,077	-
Pedagogik & hälsa relativt Naturämnen	-,378***	-61%
Samhällsämnen relativt Naturämnen	-,120***	-14%
Svenska relativt Naturämnen	-,166	-
Skola C relativt Skola D	-,190	-
Skola B relativt Skola D	-,077	-
Skola G relativt Skola D	,141***	12%
Skola H relativt Skola D	,198	17%
Totalt antal kursdeltagare (n) i modellen: 19 265		

Tabellkommentar: Resultatet från regressionen redovisas i så kallade oddskvoter (kolumn två i tabellen). Dessa har emellertid omvandlats till risker i procent för ett mer lättillgängligt resultat. Om resultaten (oddset) har en, två eller tre stjärnor (*) efter sig betyder det att det finns ett statistiskt samband mellan den aktuella faktorn och risken för avbrott. Tre stjärnor (***) innebär att resultatet (oddset) är statistiskt signifikant på en 99-procentig nivå (högsta möjliga säkerhet) vilket innebär att det finns mindre än en procents risk att resultaten är felaktigt. Om resultatet (oddset) inte har någon stjärna efter sig innebär det att det inte finns något statistiskt signifikant samband mellan den aktuella faktorn och risken för avbrott.

Sammantaget visar de olika analyserna att Naturämnen är den ämnesgrupp som, kontrollerat för alla andra faktorer i modellen, jämfört med övriga ämnen har högst risk för avbrott. Media och webb har en statistiskt säkerställd lägre risk för avbrott än Naturämnen, men däremot finns det en högre risk för avbrott för en kursdeltagare som läser Media och webb jämfört med övriga ämnesgrupper (Kultur, Pedagogik och hälsa, Svenska, Samhällskunskap, Gymnasiearbete och Främmande språk). Övriga ämnen har en statistiskt säkerställd lägre risk för avbrott än såväl Naturämnen som Media och webb, däremot är inte risken dem i mellan signifikant åtskild (se Tabell 6).

Tabell 6 Risker för avbrott för de olika ämneskategorierna i relation till varandra, högskoleförberedande kurser

Naturämnen	Högst risk
Media och webb	Hög risk
Kultur	
Pedagogik och hälsa	
Svenska	Lägre risk
Samhällskunskap	
Gymnasiearbete	
Främmande språk	

Tabellkommentar: Dessa resultat gäller vid kontroll för elevens ålder, kön, hemkommun och om hen är arbetssökande. Om kursen/programmet var ett första, andra eller tredjehandsval, skola samt vilken kursstart kursen tillhörde.

Bland skolorna kan två stycken olika grupper urskiljas (Tabell 7). Skola G och H som har en högre risk för avbrott i jämförelse med övriga skolor. Däremot går det inte att skilja Skola G och H från varandra, inte heller Skolorna B, C och D. Resultaten innebär således att även vid kontroll för samtliga de faktorer som ingår i regressionsmodellen är det två skolor där risken för avbrott är signifikant högre än för övriga skolor.

Tabell 7 Risker för avbrott för de olika skolorna i relation till varandra, högskoleförberedande kurser

Skola G	Högre risk
Skola H	
Skola B	
Skola C	Lägre risk
Skola D	

Tabellkommentar: Dessa resultat gäller vid kontroll för elevens ålder, kön, hemkommun och om hen är arbetssökande. Om kursen/programmet var ett första, andra eller tredjehandsval, skola samt vilken kursstart kursen tillhörde. Gymnasiearbete kan inte särskiljas på ett statistiskt säkerställt sätt från något av övriga ämnen.

Sammanfattningsvis visar resultaten för de högskoleförberedande kurserna att risken för avbrott ökar för män, göteborgare och för arbetssökande. Riskerna ökar om eleven har rangordnat kursen som ett andra- eller tredjehandsval liksom det ökar om kursen går på en mars- eller oktoberstart. Naturämnen samt ämnen inom Media och Webb ökar också risken för avbrott liksom risken för avbrott är högre för Skola G och Skola H.

Vilka avbryter yrkeskurser?

Förutsättningarna för att studera avbrott inom yrkesutbildningarna är något annorlunda än inom de enskilda högskoleförberedande kurserna. För det första är andelen avbrott betydligt lägre på kurser inom yrkesutbildningarna (20 respektive 47 procent). Att en elev avbryter en kurs inom yrkesutbildningen behöver heller inte betyda att eleven avbryter hela utbildningen. Kurserna inom yrkesutbildningarna skiljer sig också såtillvida att de inte kan rangordnas av eleverna (för högskoleförberedande kurser fann vi som bekant att det fanns en större risk för avbrott för kurser som eleverna inte hade som första prioritet), därmed kan vi inte heller ha med den faktorn i modellen. Inte heller betydelsen av tidpunkten för kursstarten blir densamma för yrkeskurserna som för de högskoleförberedande. När i tid de olika kurserna inom ramen för en specifik utbildning ska starta är upp till respektive skola att avgöra, det är därmed inte kopplat till ansökningsförfarandet och när i tid en elev väljer att påbörja sina studier. För att se om det eventuellt kan ha någon betydelse när på året en kurs påbörjas har vi emellertid inkluderat tidpunkten för kursens start i modellen.

Resultaten för yrkeskurserna skiljer sig också en del åt från resultaten för de högskoleförberedande kurserna (se Tabell 2). För yrkesutbildningarna finns det en viss minskad risk för avbrott ju äldre kursdeltagarna blir. För varje år minskar risken med två procent. Om en kursdeltagare var arbetssökande då hen sökte till utbildningen ökar risken för avbrott med 24 procent. Däremot har inte hemkommun någon signifikant betydelse för yrkeskurserna. Om kursdeltagaren är man ökar risken för avbrott med 31 procent.

När vi jämför tidpunkten för kursstarten (här har vi grupperat dem i de klassiska terminsstarterna för sig – januari och augustistart – och övriga starter terminsvis för sig) finner vi att de kurser som startar i januari har en lägre risk för avbrott än kurser som startar övriga tider på året. Vid regressioner där vi jämför de övriga starterna mot varandra finner vi inte någon säkerställd skillnad dem i mellan.

Med avseende på skolornas betydelse visar Tabell 8 att Skola E på ett avsevärt sätt särskiljer sig från de övriga skolorna. Risken för avbrott minskar dramatiskt för samtliga skolor jämfört med Skola E.

Tabell 8 Logistisk regression över hur olika faktorer påverkar risken för att en kursdeltagare ska avbryta den kurs hen studerar, yrkeskurser

	Odds	Risk för avbrott för de faktorer där en statistiskt säkerställd risk finns
Ålder	-0,015**	-2%
Arbetssökande relativt icke arbetssökande	0,317***	24%
Göteborg relativt annan hemkommun	0,048	-
Man relativt kvinna	0,459***	31%
Februari-julistart relativt januaristart	0,356***	26%
Augustistart relativt januaristart	0,716***	42%
September-oktoberstart relativt januaristart	0,508**	34%
Skola F i relation till Skola E	-2,733***	-73%
Skola C i relation till Skola E	-2,348***	-70%
Skola D i relation till Skola E	-1,308***	-57%
Skola G i relation till Skola E	-1,489***	-60%
Skola H i relation till Skola E	-0,949***	-49%
Totalt antal kursdeltagare (n) i modellen: 10 688		

Tabellkommentar: Resultatet från regressionen redovisas i så kallade oddskvoter (kolumn två i tabellen). Dessa har emellertid omvandlats till risker i procent för ett mer lättillgängligt resultat. Om resultaten (oddset) har en, två eller tre stjärnor (*) efter sig betyder det att det finns ett statistiskt samband mellan den aktuella faktorn och risken för avbrott. Tre stjärnor (***) innebär att resultatet (oddset) är statistiskt signifikant på en 99-procentig nivå (högsta möjliga säkerhet) vilket innebär att det finns mindre än en procents risk att resultaten är felaktigt. Om resultatet (oddset) inte har någon stjärna efter sig innebär det att det inte finns något statistiskt signifikant samband mellan den aktuella faktorn och risken för avbrott. Då ämne för en stor del av yrkesutbildningarna är oerhört tätt knutet till skola är det statistiskt inte möjligt att ha med dessa två faktorer i samma regressionsmodell, de tar ut varandra och resultaten blir missvisande. Istället har vi valt att köra dem var och en för sig. Här redovisar vi regressionen med skola i medan vi i Tabell 10 redovisar de sammantagna resultaten för ämne.

I Tabell 9 återfinns resultaten för när samtliga skolor har jämförts med varandra. Här blir det tydligt att skola E har absolut högst risk för avbrott. Skola H har hög risk för avbrott, Skola G och D lägre risk medan skola C och F har lägst risk. De respektive grupperna skiljer sig på ett statistiskt säkerställt sätt från varandra, däremot går det inte att skilja dem åt som befinner sig inom samma grupp. Det finns således betydande skillnader i risk för avbrott skolorna i mellan, detta gäller även när vi kontrollerat för exempelvis elevgruppernas sammansättning i form av kön, ålder etc.

Tabell 9 Risker för avbrott för de olika skolorna, i relation till varandra, kurser på yrkesutbildningar

Skola E	Mycket hög risk
Skola H	Hög risk
Skola G	Lägre risk
Skola D	Lägre risk
Skola C	Lägst risk
Skola F	Lägst risk

Tabellkommentar: Dessa resultat gäller vid kontroll för elevens ålder, kön, hemkommun och om hen var arbetssökande samt vilken tid på året kursen startade.

Då ämne för en stor del av yrkesutbildningarna är oerhört tätt knutet till skola är det statistiskt inte möjligt att ha med dessa två faktorer i samma regressionsmodell, de tar ut varandra och resultaten blir missvisande. Istället har vi valt att köra dem i separata regressionsmodeller. I Tabell 10 redovisas resultaten för hur risken för avbrott ser ut för ämnen i relation till varandra. Här framkommer att ämnen kan delas in i fyra olika riskgrupper. Svenska, Industri, el och bygg, Media och webb samt Naturämnen har alla fyra högst risk för avbrott, däremot kan inte risknivån skiljas ämnen i mellan inom gruppen. I en andra grupp finner vi ämnen med hög risk: Fordon och maskin, Främmande språk, Ekonomi och handel samt Turism. Lägre risk för avbrott finns för Medicin och vård, Pedagogik och hälsa samt Samhällskunskap och allra lägst risk för avbrott finns för kurser inom ämnen Hotell och restaurang. I princip samtliga kurser som inte är ”strikta yrkeskurser”, såsom Svenska, Samhällsämnen och Främmande språk ligger på utbildningarna Vård och omsorg samt Barn och fritid. Intressant med detta är att vi kan se att det finns skillnader mellan kurser inom ramen för samma utbildning. Exempelvis har Svenska högst risk för avbrott medan exempelvis Medicin och vård samt Pedagogik och hälsa som läses inom ramen för samma utbildning som svenska har en betydligt lägre risk. Samma tendens finns för Främmande språk (som i det här fallet främst utgörs av Svenska som andraspråk) men däremot inte för Samhällskunskap. Vi ser också att Naturämnen har en mycket hög risk för avbrott, här rör det sig i huvudsak om matematik inom teknikutbildningar. Där ser vi dock inte samma skillnad mellan teoretiska och praktiska ämnen utan även Industri, el och bygg samt Fordon och maskin befinner sig i högriskgrupperna.¹⁵

¹⁵ Vi har också kört regressioner där vi istället för ämnesgrupper har testat betydelsen av de olika yrkesutbildningarna. Detta visar att det också finns ett visst samband mellan avbrott och utbildningar, dock har ämnesgrupperingar ett bättre förklaringsvärde och starkare samband vilket beror på att det inom ramen för en utbildning finns olika typer av ämnen som har olika stor risk för avbrott. Ämnesgrupper är därför en bättre förklaringsfaktor till avbrott varför vi också använder oss av det i modellen.

Tabell 10 Risker för avbrott för de olika ämneskategorierna, i relation till varandra, yrkeskurser

Svenska	
Industri, El och Bygg	Högst risk
Media och webb	
Naturämnena	
Fordon och maskin	
Främmande språk	
Ekonomi och handel	Hög risk
Turism	
Medicin och vård	
Pedagogik och hälsa	Lägre risk
Samhällskunskap	
Hotell och restaurang	Lägst risk

Tabellkommentar: Dessa resultat gäller vid kontroll för om elevens ålder, kön, hemkommun och om hen var arbetssökande samt vilken tid på året kursen startade.

Sammanfattningsvis visar resultaten för yrkeskurserna att risken för avbrott minskar med stigande ålder och den ökar om kursdeltagaren är arbetssökande och/eller man. Risken för avbrott är lägst för kurser som startar i januari. Med avseende på skolorna finns det en markant ökad risk för avbrott för Skola E samtidigt som skola C och F särskiljer sig med en lägre risk för avbrott jämfört med samtliga övriga skolor. Svenska, Industri el och bygg, Media och webb samt Naturämnena är de ämnesgrupper med högst risk för avbrott.

När avbryter eleverna sina studier?

För att få en så heltäckande bild av avbrotten som möjligt ska vi i det här avsnittet studera tidpunkten för avbrotten. Det är tänkbart att ett avbrott som sker i början av utbildningen beror på andra saker än ett avbrott som sker i slutet. När avbrotten görs är också av betydelse för möjligheterna att planera utbildningen liksom för ekonomi. Avbrott som sker under kursens 21 första dagar genererar ingen ersättning från förvaltningen till utbildningsanordnare.

I Tabell 11 framkommer att över 50 procent av avbrotten sker inom den första fjärdedelen av kurserna. Detta gäller både för högskoleförberedande kurser och för yrkesutbildningar. Drygt 20 procent av avbrotten sker under den andra fjärdedelen av kurserna (24 procent för högskoleförberedande kurser och 21 procent för yrkesutbildningar). Detta betyder att över 75 procent av samtliga avbrott sker under kursernas första hälft.

Tabell 11 Andel (%) av utbildningen som utförts innan avbrott

	Högskoleförberedande	Yrkesutbildningar
0-21 dgr	47%	48%
>25%	6%	7%
26-50%	24%	21%
51-75%	18%	12%
76-99%	5%	12%
Total	100%	100%

Kommentar: Avbrott som sker under de 21 första dagarna av en kurs genererar ingen ekonomisk ersättning för utbildningsanordnarna, därför redovisas dessa separata. Då kurserna är olika långa är det inte möjligt att ha en generell definition av hur stor andel av en utbildning som 21 dagar utgörs av.

För att se om det finns något som kan förklara varför elever gör tidiga eller sena avbrott har vi även gjort regressionsanalyser för att identifiera eventuella samband mellan olika faktorer och tidiga eller sena avbrott. Avbrotten har delats in i två grupper, "Tidiga avbrott" är avbrott som sker under den första fjärdedelen av utbildningen, "Sena avbrott" är övriga avbrott. Samtliga förklarande faktorer som var med i tidigare regressioner är också inkluderade här. Modellen visar huruvida risken för sena avbrott ökar eller minskar beroende av olika faktorer.

Tidpunkten för avbrott på högskoleförberedande kurser

I Tabell 12 framkommer att för högskoleförberedande kurser är det väldigt få faktorer som har ett statistiskt säkerställt samband med tidpunkten för avbrott. Detta betyder att det inte finns någon skillnad mellan exempelvis kvinnor och män med avseende på när de gör sina avbrott. Mönstren för avbrottstidpunkten ser således likadana ut för kvinnor och män, göteborgare och icke-göteborgare, arbetssökande och icke arbetssökande samt för elever inom olika ämnen¹⁶ och på olika skolor. Det finns emellertid tre faktorer som har betydelse för tidpunkten för avbrotten.

För det första minskar risken för sena avbrott något i takt med stigande ålder. Äldre tenderar således att avbryta sina studier senare än yngre. Risken för sent avbrott minskar kraftigt (-43 procent) för elever som läser kurser som startar i mars eller oktober. Detta betyder att det är statistiskt säkerställt att det finns en betydligt högre risk för tidiga avbrott vid mars- och oktoberstarter medan det istället är större sannolikhet att elever som startar i januari och augusti avbryter sina studier längre in i kursen. Vi ser också att risken för sena avbrott till viss del minskar (-16 procent) för kurser som var elevernas andra- eller tredjehandsval. Något som innebär att elever som läser de kurser som var deras förstahandsval läser en längre del av kursen innan de avbryter.

¹⁶ Med undantag för ekonomi- och handelseämnen, där minskar risken för sena avbrott vilket betyder att eleverna här i större utsträckning avbryter sina studier tidigare än inom övriga ämnen.

Tabell 12 Logistisk regression över hur olika faktorer påverkar risken för om eleven gör ett tidigt eller sent avbrott, högskoleförberedande kurser

	Odds	Risk för avbrott för de faktorer där en statistiskt säkerställd risk finns
Ålder	-0,014***	-1%
Göteborg relativt annan hemkommun	-0,132	-
Man relativt kvinna	0,077	-
Mars- och oktoberstart relativt januari- och augustistart	-0,759***	-43%
Arbetssökande relativt icke arbetssökande	-0,045	-
Första, andra eller tredjehandsval	-0,19**	-16%
Ekonomi & handel relativt naturämnen	-0,427***	-30%
Främmande språk relativt naturämnen	-0,083	-
Gymnasiearbete relativt naturämnen	-20,93	-
Kultur relativt naturämnen	-0,605	-
Media & webb relativt naturämnen	-0,312	-
Pedagogik & hälsa relativt naturämnen	0,041	-
Samhällsämnen relativt naturämnen	-0,111	-
Svenska relativt naturämnen	-0,083	-
Skola C relativt Skola D	-0,147	-
Skola B relativt Skola D	-0,103	-
Skola G relativt Skola D	-0,154	-
Skola H relativt Skola D	-0,151	17%
Totalt antal kursdeltagar (n) i modellen: 8 971		

Tabellkommentar: Resultatet från regressionen redovisas i så kallade oddskvoter (kolumn två i tabellen). Dessa har emellertid omvandlats till risker i procent för ett mer lättillgängligt resultat. Om resultaten (oddset) har en, två eller tre stjärnor (*) efter sig betyder det att det finns ett statistiskt samband mellan den aktuella faktorn och risken för avbrott. Tre stjärnor (***) innebär att resultatet (oddset) är statistiskt signifikant på en 99-procentig nivå (högsta möjliga säkerhet) vilket innebär att det finns mindre än en procents risk att resultaten är felaktigt. Om resultatet (oddset) inte har någon stjärna efter sig innebär det att det inte finns något statistiskt signifikant samband mellan den aktuella faktorn och risken för avbrott.

Tidpunkten för avbrott på yrkeskurser

Som vi redan nämnt skiljer sig förutsättningarna för högskoleförberedande kurser och kurser inom yrkesutbildningar åt. Något som får särskild betydelse när det gäller tidpunkten för avbrott, speciellt eftersom två av de faktorer som visade sig ha samband med tidpunkten för avbrotten, kursstart samt rangordning av kurs, antingen har en helt annan innebörd på kurserna inom yrkesutbildningarna alternativt inte ens finns. I Tabell 13 framkommer också att resultaten delvis ser annorlunda ut. Ålder har emellertid samma betydelse inom högskoleförberedande kurser som inom yrkeskurser. Risken för sena avbrott minskar i takt med stigande ålder, vilket betyder att ju äldre eleverna är desto större sannolikhet att de avbryter sent. Inom yrkeskurserna ser vi också att en skola särskiljer sig från övriga. För eleverna som

går på Skola D finns det en ökad risk för sena avbrott, det vill säga att på Skola D avbryter eleverna sina kurser tidigare än vad de gör på de andra skolorna. Vi ser också att tidpunkten för kursstarten är av betydelse även för yrkeskurserna. Som bekant är däremot förutsättningarna olika när det gäller kursstart för högskolekurser och yrkeskurser. För högskolekurserna väljer eleverna själva till vilken start de vill ansöka medan de olika kurserna inom ramen för en yrkesutbildning läggs ut av skolorna så som de själva anser vara bäst. Resultaten visar dock att det finns statistiskt säkerställda skillnader mellan de kurser som startar under våren respektive under hösten jämfört med de kurser som startar i januari eller augusti. Risken för sena avbrott ökar för kurser som startar under terminerna medan det då istället är en högre risk för tidiga avbrott på kurser som startar med ”ordinarie start” i januari och augusti.

I övrigt är det för yrkeskurserna precis som för de högskoleförberedande kurserna att många faktorer visar sig inte ha någon betydelse för tidpunkten för avbrottet. Det finns ingen skillnad mellan kvinnor och män när de gör avbrott, ingen skillnad mellan göteborgare och elever med annan hemkommun och inte heller någon skillnad mellan arbetssökande och icke arbetssökande.

Tabell 13 Logistisk regression över hur olika faktorer påverkar risken för om eleven gör ett tidigt eller sent avbrott, yrkeskurser

	Odds	Risk för avbrott för de faktorer där en statistiskt säkerställd risk finns
Ålder	-0,01**	-1%
Göteborg relativt annan hemkommun	-0,138	-
Man relativt kvinna	0,056	-
Arbetssökande relativt icke arbetssökande	-0,074	-
Skola C relativt Skola E	0,135	-
Skola B relativt Skola E	0,125	-
Skola D relativt Skola E	0,315***	24%
Skola G relativt Skola E	0,133	-
Februari-julistart relativt januaristart	0,353***	26%
Augustistart relativt januaristart	0,012	-
September-decemberstart relativt januaristart	0,472***	32%
Totalt antal kursdeltagar (n) i modellen: 2101		

Tabellkommentar: Resultatet från regressionen redovisas i så kallade oddskvoter (kolumn två i tabellen). Dessa har emellertid omvandlats till risker i procent för ett mer lättillgängligt resultat. Om resultaten (oddset) har en, två eller tre stjärnor (*) efter sig betyder det att det finns ett statistiskt samband mellan den aktuella faktorn och risken för avbrott. Tre stjärnor (***) innebär att resultatet (oddset) är statistiskt signifikant på en 99-procentig nivå (högsta möjliga säkerhet) vilket innebär att det finns mindre än en procents risk att resultaten är felaktigt. Om resultatet (oddset) inte har någon stjärna efter sig innebär det att det inte finns något statistiskt signifikant samband mellan den aktuella faktorn och risken för avbrott.

Varför avbryter elever sina studier?

I syfte att fördjupa kunskapen om varför elever avbryter en kurs har intervjuer genomförts med elever som gjort ett avbrott. Detta har gjorts på två olika sätt. För det första har 507 slumpmässigt utvalda elever som avbrutit en högskoleförberedande kurs via telefon intervjuats kring sina motiv till studier, varför de avbrutit den aktuella kursen samt om det fanns något som hade kunnat göra att de fullföljt kursen.¹⁷ För det andra har 10¹⁸ djupintervjuer gjorts med elever som avbrutit sina studier sent under kursen och av anledningar som hade med kursens upplägg att göra.¹⁹ Detta för att vi ska kunna få en tydligare bild av vad det är i studierna som kan få elever att avbryta.

Telefonintervjuer

De drygt 500 respondenterna fick besvara frågorna som listas i Figur 2. Frågorna har inte haft några på förhand definierade svarsalternativ utan respondenterna har fått möjlighet att svara precis så som de velat. Detta på grund av erfarenheten från tidigare studier där elever inte ansett att de på förhand definierade alternativen på ett tillräckligt bra sätt beskrivit just deras skäl.²⁰ Svaren på frågorna har istället i efterhand analyserats och kategoriserats. Även om respondenterna själva tenderar att se sin avbrottsorsak som unik uppstår ett antal tämligen tydliga kategorier när ett så stort material som detta analyseras.

Figur 2 Frågor som ställdes under telefonintervjuerna

- Varför valde du att läsa kursen?
- Hur kommer det sig att du inte läste klart?
- Läste du andra kurser parallellt?
 - Om ja, hur många?
 - Slutförde du dem?
- Finns det något som skulle kunna gjort att du fullföljt kursen?

¹⁷ Ett slumpmässigt urval gjordes på 1000 elever som avbrutit sina studier på högskoleförberedande kurser 2014. Efter rensning av dubletter utgjordes urvalet av 988 respondenter. Efter tre samtal utan svar räknades respondenten som ett bortfall. Totalt genomfördes intervjuer med 507 elever. Bortfallet omfattar 481 elever (2 % ville inte delta, 5 % av numren hade ingen abonnent, 93 % svarade inte i telefon vid tre uppringningsförsök). Detta innebär en svarsfrekvens på 51 procent (51,3).

¹⁸ Totalt ringdes 40 elever upp varav 10 djupintervjuer genomfördes med elever som läst engelska, matematik och svenska. Eleverna har läst på tre olika skolor under 2014.

¹⁹ De har läst cirka tre månader före avbrott.

²⁰ För vidare diskussion kring detta se kapitlet Svårigheter att identifiera avbrottsorsaker.

Varför valde du att läsa den här kursen?

I Tabell 14 redovisas svaren på frågan kring varför eleverna valde att läsa den aktuella kursen. Av den framgår att nästan knappt 70 procent läser kursen för att läsa vidare på ett eller annat sätt (kategorierna Läsa vidare och För att få gymnasiekompetens). En liten andel (6 procent) läser också kursen för att förbättra sin svenska. De övriga motiven är mer allmänna, det rör sig om att öka sina jobbmöjligheter på ett generellt plan, ett eget intresse, att utveckla sig i sitt nuvarande arbete eller att det kan vara bra kunskaper att ha i framtiden. De som läser kursen för att utveckla sig i sitt arbete läser utan undantag språkkurser.

Tabell 14 Procentuell fördelning av svar på frågan: Varför valde du att läsa den här kursen? (antal inom parentes)

	Kvinna	Man	Total
Läsa vidare	53% (154)	56% (115)	54% (269)
För att få gymnasiekompetens	14% (40)	16% (32)	15% (72)
Av eget intresse	9% (25)	9% (19)	9% (44)
För att öka jobbmöjligheter	4% (13)	5% (10)	5% (23)
För att bli bättre på svenska	7% (20)	5% (11)	6% (31)
För att utveckla mig i mitt arbete	5% (15)	5% (8)	5% (23)
Bra för framtiden	6% (18)	4% (8)	5% (26)
Fylla ut poängen/få mer studiemedel	1% (3)	1% (3)	1% (6)
Totalt	100% (288)	100% (206)	100% (494)

Varför avbröt du kursen?

Tabell 15 redovisar svaren på kärnfrågan i studien, den om orsaken till elevernas avbrott. Här framkommer att 22 procent anger privata skäl som anledning till avbrottet. Här rör det sig om sjukskrivning, graviditet/vård av barn samt ekonomiska- och familjerelaterade problem. Resultaten visar att kvinnor i större utsträckning än män avbryter på grund av privata skäl. 20 procent av kvinnorna jämfört med 14 procent av männen. 11 procent av de svarande anger arbete som skäl till avbrottet. Även här finns en tydlig könsskillnad, 17 procent av männen hänvisar till arbete men enbart 7 procent av kvinnorna. En relativt stor grupp, 19 procent, anser sig inte ha tid med sina studier på grund av arbete eller fritidsaktiviteter. Att inte ha tid med studierna på grund av ett arbete eller en fritidsaktivitet måste ses som en prioriteringsfråga. Möjligtvis är det också så att det saknas tillräcklig motivation för att slutföra studierna. Samtidigt är det 4 procent som explicit angett att de inte haft tillräcklig motivation för att läsa klart.

17 procent har uppgett att de avbrutit på grund av att studierna varit för svåra eller att de upplever att de fått för lite hjälp. Vanligt för dessa respondenter är att de känner att de har för låga förkunskaper eller att tempot varit för högt. En större andel män avbryter av denna anledning.

När det handlar om orsaker bakom avbrott kan det vara svårt att särskilja vilka faktorer som har direkt med vuxenutbildningssystemet att göra och de som inte har det. Syftet med denna undersökning var ju att ringa in de utbildningsrelaterade avbrotten. Samtliga skäl som redovisats fram till nu (de fyra första svarskategorierna i Tabell 15) kan på ett eller annat sätt anses vara av privat karaktär i den meningen att de är svåra att påverka för utbildningsorganisationen i form av förvaltningen och/eller utbildningsanordnarna. Sammantaget är det 56 procent som anger ett skäl som är av "privat karaktär". Resterande svar kan på ett eller annat sätt adresseras till utbildningsorganisationen. Två kategorier rör den faktiska undervisningen. 11 procent anger helt enkelt dålig undervisning, för lite stöd och/eller för mycket självstudier som skäl till avbrottet. Sex procent svarar att studierna var för svåra. Därefter finns det fyra kategorier (valt fel kurs, ändrade planer, schemakrockar och för många kurser samtidigt) som antingen berör administrationen av/kring utbildningen samt ingången till studier i form av information och vägledning inför de val som behöver göras. Totalt är det 27 procent som har angett anledningar av den här karaktären.

Tabell 15 Procentuell fördelning av svar på frågan: Varför avbröt du kursen? (antal inom parentes)

	Kvinna	Man	Totalt
SKÄL AV PRIVAT KARAKTÄR			56% (281)
Privata skäl	28% (81)	14% (28)	22% (109)
Fick jobb	7% (21)	17% (36)	11% (57)
Tidsbrist pga jobb och fritid	17% (51)	22% (46)	19% (97)
Motivationsbrist	3% (8)	5% (10)	4% (18)
SKÄL AV UNDERVISNINGSKARAKTÄR			17% (86)
Dålig undervisning/för lite stöd/för mycket självstudier	12% (34)	11% (22)	11% (56)
Klarar ej studierna - för svårt	6% (18)	6% (12)	6% (30)
SKÄL AV ADMINISTRATIV ELLER VÄGLEDNINGSKARAKTÄR			27% (132)
Valt fel kurs	5% (16)	7% (14)	6% (30)
Ändrade planer/kursen ej längre aktuell	6% (19)	7% (14)	7% (33)
Schemakrockar	3% (8)	2% (5)	3% (13)
För många kurser samtidigt	13% (37)	9% (19)	11% (56)
Totalt	100% (293)	100% (206)	100% (499)

Finns det något som hade kunnat göras för att du skulle fullfölja kursen?

På frågan om det finns något som hade kunnat göras för att eleven skulle fullfölja kursen anger drygt 50 procent av respondenterna att det inte finns något speciellt som kunde hjälpt dem. Detta betyder att knappt 50 procent tycker att finns åtgärder som hade kunnat vidtas. Samtliga berör vuxenutbildningens organisering och

genomförande och är därmed också möjliga att påverka och förbättra. Av Tabell 16 framgår att 17 procent anger att de hade velat ha mer lärarstyrda lektioner och mer stöd. 15 procent önskar sig ett bättre studieupplägg i form av exempelvis flexibilitet. Detta indikerar således en viss motsättning mellan dem som vill ha mer lärarledd undervisning och dem som vill ha mer flexibilitet. Båda kategorierna aktualiserar emellertid frågan om vuxenutbildningens förmåga att anpassa undervisningen till elevers behov och förutsättningar samt elevers förväntningar om vad vuxenstudier innebär. Det finns också de som önskat sig mer tid, mindre klasser samt bättre information om kursen före kursstart. Även detta är saker som är möjliga att åtgärda.

Tabell 16 Procentuell fördelning av svar på frågan: *Finns det något som hade kunnat göras för att du skulle fullfölja kursen?* (antal i parentes)

	Kvinna	Man	Totalt
Mer lärarstyrt/interaktivitet/för mycket självstudier/mer hjälp	21% (54)	15% (45)	17% (82)
Bättre lärare (engagemang/förhållningssätt)	10% (29)	7% (15)	9% (44)
Bättre studieupplägg (schema/flexibilitet gällande var och när)	13% (39)	16% (33)	15% (72)
Hade behövt mer tid	3% (10)	2% (5)	3% (15)
Mindre klasser	2% (6)	3% (6)	2% (12)
Bättre info om kursen innan kursstart	3% (8)	3% (7)	3% (15)
Inget speciellt	50% (147)	54% (109)	52% (256)
Totalt	100% (293)	100% (203)	100% (496)

Att läsa flera kurser parallellt

Av Tabell 17 framgår att 66 procent av eleverna parallellt med den aktuella kursen (den kurs som intervjun avser) också läser andra kurser.

Tabell 17 Fördelning (antal och andel) av svaren på frågan: *Läste du andra kurser parallellt?*

	Antal	Andel
Ja	335	66%
Nej	171	34%
Total	506	100%

Av dem som läste andra kurser svarar 54 procent att de inte slutförde någon av kurserna, 14 procent slutförde några av kurserna och 32 procent svarar att de slutförde alla övriga kurser.

Tabell 18 Fördelning (antal och andel) av svaren på frågan: *Slutförde du de andra kurserna?*

	Antal	Andel
Nej	182	54%
Några	46	14%
Ja, alla	109	32%
Totalt	337	100%

Tabell 19 visar att bland dem som läste ytterligare en kurs var det 61 procent som inte heller slutförde den medan 39 procent läste klart. Av dem som läste två till tre ytterligare kurser var det 51 procent som avbröt samtliga, 17 procent som läste klart några och 32 procent som läste klart alla. Bland dem som läste fyra eller fler ytterligare kurser var det 47 procent som avbröt alla, 37 procent som läste klart några och 16 procent som läste klart samtliga. Det finns således inget riktigt tydligt mönster mellan hur många kurser en elev läser och huruvida de avbryter alla, några eller ingen. Däremot kan vi se att ungefär hälften av eleverna som läser fler än en kurs också avbryter samtliga. Det innebär att dessa elever står för väldigt många avbrott.

Tabell 19 Fördelning mellan hur många kurser eleven läst och hur många hen har slutfört (antal inom parentes)

HUR MÅNGA FLER KURSER LÄSTE DU PARALLELLT?	SLUTFÖRDE DU DE ANDRA KURSERNA?			
	Nej	Några	Ja, alla	Totalt
1	61% (72)	0% (0)	39% (47)	100% (119)
2-3	51% (83)	17% (28)	32% (53)	100% (164)
4 eller fler	47% (23)	37% (18)	16% (8)	100% (49)
Totalt	54% (178)	14% (46)	33% (108)	100% (332)

Djupintervjuer

Syftet med de djupintervjuer som genomförts är att beskriva hur elever som avbrutit en kurs upplevt sin situation i studier för att identifiera eventuell betydelse av skolors upplägg av lektioner, timmar, stöd och innehåll. Intervjuerna har skett genom en relativt fri intervjuform.²¹ De elever som intervjuats återger i många fall liknande upplevelser av sina studier fram till avbrott. Genom analys av intervjuerna har ett antal gemensamma teman kunnat lyftas fram och presenteras nedan.

²¹ Intervjuerna har inletts med basfrågan Varför har du avbrutit kursen? Denna fråga har sedan följts upp av andra frågor.

Betydelsen av förväntningar

Det första temat kretsar kring förväntningar. Engelskeleverna nämner att studierna inte motsvarade förväntningarna. Eleverna var där för att ”lära sig”, att tala och skriva på engelska, en förväntan som dock inte alltid infriades. Eleverna uttrycker en avsaknad av lektioner som innehåller övningar inom grammatik, ordkunskap och uttal. Detta förväntas man redan kunna från de grundläggande studierna. Överlag är intrycket att eleverna uppfattar studierna som alltför mycket av självstudier genom hemarbete och där redovisningen av kunskaper i stort sker genom inlämningsuppgifter via den digitala plattformen.

En elev uttrycker: ”Läraren gick igenom hur man skulle skriva det som man skulle lämna in om tre veckor [...] så gjorde man inget mer.” Denna lektion övergick sedan i handledning eftersom det som skulle göras var en hemuppgift. ”Det var bara liksom att man skulle bevisa något, inte lära sig något” säger han och fortsätter, ”jag sade det till läraren, jag är inte här för betyg, utan för att lära mig, men man fick bara en massa saker att redovisa [...] då hoppade jag av [...]”. Han fortsätter: ”De gick inte igenom någon grammatik eller stavning eller ordkunskap. Det verkar som att när man börjar femman, engelska fem, så ska man kunna allt det, men om det är så, då måste stegen innan vara mycket bättre.”

Eleverna i matematik har inte samma uppfattning. Det verkar som att elever som söker matematik förväntar sig att det ska vara svårt, och att dessa förväntningar infrias: ”Jag tyckte nog att upplägget var ganska bra, det beror på dig själv hur det går, det var två lektioner i veckan på två timmar och dessutom handledning om man hade frågor till läraren, det var bra [...] vi hade en bok vi följde.” Däremot upplevs matematikstudierna istället som enformiga och tråkiga. Av elevintervjuerna att döma skiljer det sig också i antal timmar och upplägg mellan språkstudier och matematikstudier. I engelska är det utlagt ungefär 2 undervisningstimmar i veckan för de skolor som är aktuella i undersökningen, medan matematik har cirka 4 timmar.

Stöd och hjälp

Samtidigt som eleverna har förslag på saker som kan förbättras i undervisningen finns det också de som lägger skulden för de misslyckade studierna på sig själva. Det kan exempelvis handla om att de anser sig ha haft bristande förkunskaper. En elev berättar att läraren redan på första lektionen avrådde från att läsa klart kursen, ”Läraren sa till mig att jag inte skulle klara engelskan, och efter första provet sa hon, vad var det jag sa, du kan inte klara det, det är bra att du hoppar av.” Andra har liknande upplevelser. De hänvisar till att de inte behövde stöd och hjälp, men att kursernas upplägg inte passade målet de hade med studierna. Studierna upplevs inte heller vara individualiserade i tillräckligt stor grad och då ses avbrott som ett naturligt steg.

Social samvaro

Några elever tar upp det faktum att kurserna är uppbyggda för hemarbete och att det påverkar dem såtillvida att de känner sig ensamma, och att de saknar den sociala samvaron. ”Vi träffade bara läraren på första lektionen och då sa läraren att på den här kursen ska ni göra allt hemma.” Under tiden de läste SFI och grundläggande studier var det annorlunda. ”Då hade jag en del kompisar, vi hade mycket lektioner”, berättar en elev ”men det var under svensktiden, då fanns det tid att träffas, på raster, men nu finns ingen tid att träffas, vi pluggar för mycket hemma.” Eleverna upplever att studierna inte bidragit speciellt mycket till gemensamma studier eller privata sociala kontakter, vilket upplevs påverka studiemotivationen negativt.

Självkänsla

De elever som intervjuats och har studievana och förståelse för vad som krävs för att lyckas upplever inte problem med dålig självkänsla. De har inte känt sig utpekade och minns inte någon situation där de känt sig illa till mods. När de inte har klarat av en kurs, eller snarare upptäckt att de inte hinner med att lägga ned den tid som behövs för att lyckas, har de valt att hoppa av den för att koncentrera sig på de övriga. De ser inget problem med att göra avbrott. Andra elever känner annorlunda. ”Jag har redan läst kursen 2 gånger”, säger en elev, ”jag vill verkligen komma vidare, men jag kan inte utveckla mitt språk mer, det går inte, det är jätteviktigt för mig, men jag måste stanna här.” Problemet med självkänsla verkar för den här eleven vara kopplat till uteblivet resultat. Negativa upplevelser i klassrummet kopplat till dålig självkänsla är ett annat undertema. ”Vi vågade inte diskutera i klassrummet”, säger en elev, ”Vi vågade inte prata inför klassen, man skäms du vet, man är ju trots allt vuxen, man tänker så.” ”Jag ville läsa kursen på längre tid”, säger en elev som inte fick göra det, ”men jag ska vara ärlig med dig, jag tappade helt mitt självförtroende, jag tänkte på första lektion, oj, jag kan inte klara den här kursen.” Dåliga skolprestationer och dålig självkänsla är tätt sammankopplade.

Diskussion

Syftet med denna studie är att öka kunskapen kring vilka elever det är som avbryter sina kurser inom den gymnasiala vuxenutbildningen samt orsakerna bakom avbrotten. Svaren har sökts genom statistisk analys och telefonintervjuer med ett urval av elever som avbrutit sina studier.

När det gäller den statistiska analysen av vilka faktorer det är som ökar riskerna för avbrott ger undersökningen några statistiskt säkerställda resultat. För högskoleförberedande kurser ökar risken för avbrott för män jämfört med kvinnor. Det finns också en kraftigt ökad risk för avbrott för de elever som startar i mars och oktober sett i relation till januari- och augustistart. Risken för avbrott ökar också för elever som är arbetsökande. Undersökningen visar också att risken är högre för elever bosatta i Göteborg än elever från en annan kommun. Därtill framträder en ökad risk för avbrott beroende på vilken skola eleven studerar på eller vilket ämne. Vad avser tidpunkten för avbrottet visar undersökningen att mer än 50 procent av alla avbrott sker under kursernas första fjärdedel. Resultaten visar dessutom att äldre elever avbryter sina studier längre in i kursen än yngre. Risken för tidiga avbrott ökar dessutom vid mars- och oktoberstart och om kursen var elevens andra- eller tredjehandsval. För yrkeskurserna visar resultaten att risken för avbrott minskar med stigande ålder. Risken för avbrott är lägst för kurser som startar i januari. I likhet med högskoleförberedande kurser ökar risken för avbrott om kursdeltagaren är arbetsökande och/eller man samt att risken för avbrott varierar mellan skolorna och ämnen.

Intervjuerna som genomförts visar att cirka hälften av eleverna uppger att de avbrutit sina studier på grund av jobb, privata skäl eller andra skäl som inte har med skolans undervisning att göra. Ett resultat som är av vikt att ha med sig vid framtida analyser av avbrottsnivåer. Samtidigt uppger ca 50 procent av de tillfrågade att det finns saker i vuxenutbildningens organisering och genomförande som hade kunnat göra att de hade kunnat fullfölja sina studier. Då rör det sig både om saker av *administrativ karaktär* (exempelvis schemakrockar), av *vägledningskaraktär* (eleven valde fel kurs eller hade inte tillräcklig information för att förstå innehållet i kursen) och av ren *undervisningskaraktär*. De djupintervjuer som genomfördes gav också exempel på beskrivningar av vad som saknats i undervisningen för att eleverna ansåg att de skulle kunna slutföra sina studier. Bland annat framhölls att undervisningen i för stor utsträckning var upplagt som självstudier med få undervisningstimmar.

Ungefär hälften av avbrotten förefaller således ske av skäl som i mångt och mycket ligger utanför utbildningsorganisationens direkta kontroll, samtidigt som hälften faktiskt ligger inom områden där det finns mer tydliga möjligheter till förändring och förbättring. Merparten av områdena med förbättringspotential kan knytas till två teman. Dels handlar det om *ingången till studier*. Varför väljer elever att läsa en viss

kurs? Hur ser motivationen ut? På vilka grunder fattade eleven sitt beslut att söka till kursen? Vilken information och vägledning fick hen innan ansökan? Dels handlar det om *upplägget på undervisningen*.

Ingången till studier

Om vi ser till gruppen som studerar inom vuxenutbildningen så rör det sig om en stor grupp yngre människor. En grupp som troligtvis ofta har en benägenhet att röra sig mellan olika sysselsättningar innan de bestämt sig för en inriktning i livet. Det kan handla om en rörlighet mellan kortare arbeten, studier och resor. Studier inom vuxenutbildningen kan fungera som en tillfällig passage innan man hittat sin inriktning i livet eller i väntan på ett arbete. Det är därför inte heller förvånande att risken för avbrott ökar för dem som är arbetsökande när de anmäler sig till studier. När de väl får ett arbete är det, som telefonintervjuerna i undersökning visar, många som hoppar av sina studier eftersom *studier inte är individens förstahandsval i livet* just då. Något som indikerar att det rör sig om fel val av kurs eller att studier inom gymnasial vuxenutbildning inte var ett väl genomtänkt beslut grundat i en verklig vilja att studera utan snarare kanske ett andra eller tredjehandsalternativ i väntan på någon annan sysselsättning.

Motivation betyder inte bara beredskap för studier i allmänhet. Det handlar också om få läsa den kurs som en verkligen ville. Det visar sig också att kurser som inte var elevens förstahandsval genererar en högre risk för av avbrott generellt och i synnerhet tidiga avbrott. Att mer än 50 procent av avbrotten sker inom den första fjärdedelen av kursen indikerar också att ett felaktigt eller inte tillräckligt genomtänkt val ligger bakom. Sammantaget förefaller det vara av stor vikt att eleven påbörjar en kurs som hen verkligen vill läsa. Något som sätter ljuset på elevens ingång till studier, hur ansökan görs och vilka möjligheter/krav som finns och ställs på vägledning och information. Detta stöds av tidigare forskning som visar att det finns ett tydligt samband mellan studieavbrott och om eleven fått studievägledning före studierna eller inte. Avbrotten är betydligt färre för de elever som fått studievägledning före studierna (Rubensson & Höghi 1978). Utöver att avbrotten ligger på en mycket hög nivå är det runt 30 procent av eleverna som aldrig påbörjar den kurs som de antas till (lämnar återbud innan kursstart alternativt dyker aldrig upp). Detta borde också tala för att studieinformation och vägledning är centrala delar i en förberedelseprocess för studier.

Det faktum att det är större risk för göteborgare att avbryta sina studier än elever som läser inom vuxenutbildningen i Göteborg men som är bosatta i en annan kommun indikerar också att ingången till studier kan spela en roll. Resultatet ska inte tolkas som att göteborgare per definition utgör en högriskgrupp när det kommer till avbrott utan snarare ska det ses som ett tecken på att de elever från andra kommuner som läser i Göteborg måste genomgå en längre ansökningsprocess. En göteborgare kan göra sin ansökan direkt via webben utan att egentligen behöva motivera sin ansökan på ett mer precist sätt. En invånare från en annan kommun måste dock motivera särskilt för sin egen kommun varför hen ska få läsa en kurs i en annan kommun. Valet borde därför vara betydligt mer genomtänkt och det finns också fler steg som

måste genomgå innan en ansökan ens blir möjlig att göra. Det är inte orimligt att tänka sig att det förfarandet gör att det är betydligt mer motiverade elever från andra kommuner som påbörjar sina studier. Ett resultat som talar för att *ansökningsprocessens utformning har betydelse*.

Det är vidare högre risk för avbrott för elever som läser på mars- och oktoberstart samtidigt som resultaten visar att det inte förefaller vara jul- och sommaruppehållet som orsakar avbrotten utan istället ökar risken för tidiga avbrott vid mars- och oktoberstarter. Frågan är varför elever som startar i mars och oktober avbryter sina studier tidigare? Kan motivation kopplas till tidpunkten för kursstart och varför skulle i så fall elever vara mer motiverade till studier i januari- och augusti? Är det så att januaristart och augustistart lever kvar som de naturliga kursstarterna och att de elever som söker till dessa starter inleder sina studier på ett mer grundat beslut? En inte helt orimlig förklaring skulle kunna vara att planeringen för många individer bygger på någon form av terminstänkande. En annan möjlighet är att de som söker till mars- och oktoberstarter är individer som, efter jul och sommar, inte har lyckats hitta en sysselsättning eller kommit in på sitt första studieval och då söker sig till vuxenutbildningen som ett andrahandsval eller en temporär lösning i väntan på det hen egentligen vill göra. Resultaten speglar vuxenutbildningen inneboende dubbelhet. Den syftar till utbildning och långsiktig etablering på arbetsmarknaden men fungerar också många gånger i praktiken som en temporär arbetsmarknadsåtgärd.

Betydelsen av undervisningens organisering

Studerandes motiv för studier och behov under sina studier ser olika ut vilket gör att vuxenutbildningen står inför stora pedagogiska utmaningar för att vara ett stöd för vuxnas lärande. Resultaten från den här studien visar på en statistiskt säkerställd skillnad i risk för avbrott mellan olika skolor. Ett resultat som talar för att undervisningens organisering och kvalitet har betydelse för risken för avbrott. I de telefonintervjuer som genomförts angav hälften av respondenterna att det fanns flera olika saker i utbildningens organisering och genomförande som hade kunnat göras för att de skulle kunna slutföra sina studier. En del upplevde att de hade kunnat fullfölja om studierna varit mer lärarstyrda och de hade fått mer stöd. Det fanns också de som uttryckte att studieupplägget inte var tillräckligt flexibelt i tid och rum. Detta talar för att skolornas förmåga att anpassa undervisningen till elevers behov och förutsättningar varierar. De djupintervjuer som gjordes bekräftar bilden av att kursupplägget i alltför stor utsträckning bygger på självstudier och att redovisningen av kunskap sker genom inlämningsuppgifter via skolans lärplattform.

Bilden av en vuxenutbildning som inte riktigt förmår att kunna anpassa undervisningen fullt ut till elevers behov bekräftas i en rapport från Skolverket (2013) som bygger på en enkätundersökning bland elever och lärare inom sfi och komvux. Drygt hälften av de vuxenstuderande på gymnasial nivå anger att de kan studera på ett sätt som passar dem. Åtta av tio lärare bedömer att de har tillräcklig kompetens att individualisera undervisningen men endast 41 procent anser att de ges förutsättningar att göra det (Skolverket 2013).

Idén om ett individanpassat lärande är sedan 70-talet central inom svensk skola i allmänhet och vuxenutbildningen i synnerhet. Utgångspunkten är att individerna har olika och föränderliga behov vilket ställer krav på flexibilitet för att möjliggöra olika former av lärande. Bland de invändningar som gjorts mot ett individanpassat lärande är att det gärna blir ett ensamt lärande. Individanpassning kräver därför upprätthållande av en balans mellan flexibilitet och tillgänglighet å ena sidan och kontinuitet och hållbar pedagogik å den andra. För att möjliggöra flexibla studier och att möta studerandes behov när det gäller kursstarter, studietakt och tillgänglighet har många skolor lagt upp sina kurser på en lärplattform med tillhörande studiehandledningar. Studiehandledningarna kan se olika ut. Vanligt är att de innehåller information om kursens olika moment och vilka mål som ska uppnås. Sidhänvisningar, instuderings- och inlämningsuppgifter är allmänt förekommande. Något som också beskrivits i våra djupintervjuer. De flesta utbildningsanordnare lägger ut studiehandledningarna på skolans lärplattform.

Enligt Thelin och Scherp (2007) finns ett dilemma med ökad standardisering av kurser i form av studiehandledningar. De menar att det i praktiken inte blir en fråga om ett individualiserat lärande utan istället om ett privatiserat lärande:

Problemet med många studiehandledningar, oavsett hur multimediala de är, är att de istället för att ta sin utgångspunkt i elevernas tidigare erfarenhets- och föreställningsvärld och/eller intressen, erbjuder en redan upptrampad stig för eleverna att följa, där utgångspunkten liksom frågeställningarna på förhand är givna. På detta sätt bidrar de färdiga studiehandledningarna till en lärmiljö där alla studerande arbetar med *samma* frågor och arbetsuppgifter om än i sin egen takt och ordning och på valfri plats. Detta är enligt vår mening inte individualisering utan privatisering av lärprocesser, vilka tenderar att motverka förståelsefördjupad och meningsskapande lärprocesser (Thelin & Scherp 2007).

Skolverket konstaterar att det finns stöd i forskningen för att individualiseringen i betydelsen *individpassning* påverkar elevernas resultat positivt. Däremot har individualisering i betydelsen *individuellt arbete* negativa samband med elevers resultat (Skolverket 2009).²² Det är dessutom så att studieresultat genom standardiserade studiehandledningar är beroende av elevernas förutsättningar och förmågor. Målmedvetna elever som med egen kraft kan ta sig igenom ett sådant utbildningsupplägg fungerar det för. De som däremot på grund av livssituation eller andra omständigheter inte passar in i en sådan mall riskerar att sorteras ut (Wärvik & Thång 2013).

Vilka är då de grundläggande förutsättningarna för vuxnas lärande? En stor fråga som det finns många svar på. Om man med denna fråga blickar mot forskning om vuxnas lärande och läroplanen för de frivilliga skolformerna handlar det om att skapa mening för den studerande – studerande behöver bli berörda och träffade i sin erfarenhetsbas. Samtidigt behöver de utmanas i sina föreställningar. Relevans, autenticitet och utmaning har lyfts fram som nyckelbegrepp (Staffan Larsson 2013).

²² Även om Skolverkets kunskapsöversikt gäller grundskolan är resultaten aktuella för vuxenutbildning. Sett ur ett vuxenpedagogiskt perspektiv är dock lärarrollen annorlunda än lärarrollen i grundskolan och som till viss del hör ihop med att vuxenstuderandes förutsättningar och behov är av annan karaktär. Gemensamt för lärarrollen oavsett skolform, är dock att rollen kräver en lyhördhet gentemot de lärande och ett förhållningssätt att skolan har ett ansvar för att studerande lyckas.

Individualiserad undervisning, i betydelsen individanpassning, förutsätter vidare en aktiv lärarroll, nära relationer mellan lärare och elev, att läraren har kännedom om elevens behov samt förmåga och vilja att möta deras behov (Skolverket 2009).

Det faktum att studierna många gånger förväntas ske på egen hand bidrar till att elever upplever sig ensamma. De saknar en social samvaro som de beskriver som en viktig förutsättning för studierna. En social samvaro som de tidigare upplevt inom sfi och den grundläggande vuxenutbildningen. Vuxenstudier som självstudier kan på så sätt kontrasteras mot den rådande sociokulturella syn på lärande som säger att vi lär i samspel med andra i en social kontext (Säljö 2000). Att tillförsäkra vuxenstuderande ett socialt lärande samtidigt som studietakt och innehåll varierar från individ till individ är samtidigt en av de största utmaningarna med individanpassat lärande.

I denna undersökning finns belägg för att säga att elever avbrutit på grund av studieupplägg som bygger alltför mycket på självstudier. Dessa elever kanske hade kunnat fullfölja sina studier om lärarna hade haft möjlighet att genomföra fler undervisningstimmar i grupp. Samtidigt finns det elever som uttrycker att studieupplägget inte är tillräckligt flexibelt i tid och rum. Ofta handlar det om att schemat med undervisning på plats i skolor inte möjliggör för elever att arbeta vid sidan av eller vårda barn. Tidigare undersökningar bekräftar bilden av att utbildningsanordnare har svårt att leva upp till kravet om tillräckligt stöd för alla individer och samtidigt tillgodose kravet på tillgänglighet och flexibilitet i tid och rum. I detta sammanhang verkar det som att det många gånger handlar om antingen eller vilket snarare gör att eleven får anpassa sig efter anordnarens pedagogiska upplägg än tvärtom.

Slutsatser

50 procent av avbrotten sker av skäl som många gånger ligger utanför utbildningsorganisationen. Detta måste tas hänsyn till vid värdering av framtida mått på avbrottsnivåer. Den metod som använts talar för att dessa resultat är giltiga generellt. Hälften av eleverna som tillfrågats uppger emellertid att det finns saker i utbildningens organisering och genomförande som hade kunnat göras så att de hade kunnat fullfölja studierna. Dessa åtgärder handlar i huvudsak om *ingången till studier* och om *undervisningens organisering*. Betydelsen av ingången till studier och själva studiernas organisering stöds också av resultaten från den statistiska analysen av vilka faktorer som ökar risken för avbrott.

Ingången till studier

Över 50 procent av avbrotten sker under den första fjärdelen av kursen. Den här typen av avbrott har troligtvis lite med själva undervisningen att göra utan mer med ansökningssystem och vägledning. En inte obetydande andel av eleverna anger dessutom fel val av kurs, att hen läste för många kurser samtidigt och ändrade planer som en orsak till kursavbrottet. Elever som läser sitt förstahandsval, elever som genomgått en mer omfattande ansökningsprocess (elever från andra kommuner än Göteborg) och elever som läser på januari- och augustistarter har därtill en markant minskad risk för avbrott. Den samlade bilden av dessa resultat tillsammans med att tidigare forskning visar på betydelsen av vägledning pekar mot att ingången till studierna är av stor betydelse för möjligheterna att minska avbrotten och därmed ökar chanserna för eleverna att slutföra sina studier. Som en förberedelse för studier behöver eleverna få fullgod information om vad studier inom gymnasial vuxenutbildning innebär samt vägledning för att kunna planera sina studier och välja rätt kurser.

Undervisningens organisering

Trots kontroll för högriskfaktorer som kön, arbetslöshet och ålder visar studien att risken för avbrott skiljer sig åt mellan skolor. Ett resultat som indikerar att skolans och undervisningens organisering är av betydelse för huruvida eleverna avbryter sina studier eller inte. Undersökningen visar också att elever efterfrågar såväl en högre andel lärarledd undervisning liksom ett mer individanpassat studieupplägg.

Många studerande klarar av att studera självständigt. Men det finns också en stor andel elever som behöver och efterfrågar ett tydligt sammanhang för lärande. En alltför hårt driven konceptualisering av vuxenutbildningen som utgår från en snäv

bild av studeranden som studievan, målmedveten och självständig har svårigheter att tillgodose studerandes individuella behov i enlighet med läroplanen. Ett individualiserat och flexibelt lärande är inte detsamma som en konform lärplattform där lärandet privatiserats.

Genom att arbeta med förändringar kopplade till ingången till studier och undervisningens organisering finns det enligt resultaten från den här studien möjlighet att få tillstånd en minskning av avbrotten. Något som både skulle leda till såväl individuell, organisatorisk (förvaltning och utbildningsanordnare) som samhällsekonomisk nytta. Betydelsen av eventuella åtgärder måste givetvis följas upp och utvärderas.

Bilagor

Bilaga 1. Indelning av kurser/ämnen i ämnesgrupper

Naturämnena = Matte, Kemi, Fysik, Biologi, Natur

Samhällsämnen = Filosofi, Historia, Geografi, Samhällskunskap, Religion, Psykologi, Sociologi, Juridik

Media och webb = Media, Webb

Främmande språk = Engelska, Tyska, Franska, Spanska, SVA

Svenska = Svenska, Litteratur

Ekonomi och handel = Handel, Ekonomi

Kultur = Bild, Konst och kultur

Gymnasiearbete = Gymnasiearbete inom samtliga ämnen

Industri, el och bygg = Automation, Svets, El, Bygg, VVS, Teknik

Fordon och maskin = Fordon, Maskin, Transport, Gods, Förare

Turism och naturguide = Turism, Naturguide

Hotell och restaurang = Hotell, Dryck, Servering, Livsmedel, Mat, Mat och Dryck, Bagare, Hygien, Bröd, Service

Medicin och vård = Medicin, Etik, Vård, Social arbete, Sjukvård

Pedagogik och hälsa = Pedagogik, Hälsa, Pedagogik inom vård

Referenser

Beckne R (1994) Studieavbrott i Sverige. I Dropout - problematik i ett europeiskt perspektiv. Skolverket Dnr 93:2365

Larsson S (2013) Vuxendidaktik. Fjorton tankelinjer i forskningen om vuxnas lärande. Natur & Kultur Stockholm

Linköpings kommun (2013) Resultatbilaga till kvalitetsrapport för grundläggande- och gymnasial vuxenutbildning samt utbildning i svenska för invandrare (sfi). Linköping

Lupsa M (2010) För vuxna på vuxnas vis, men vart tar de vägen?. Undersökning av studieavbrott från Omvårdnadsprogrammet på Komvux Söder. Malmö Högskola.

Rubenson K & Höghielm R (1978). Undervisningsprocessen och studieavbrott i vuxenutbildning, Institutionen för pedagogik vid Högskolan för lärarutbildning i Stockholm

Skolverket (2009) Skolverket (2009) Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? En sammanfattande analys. Skolverket Stockholm

Skolverket (2012a) Redovisning av uppdrag om avbrott i vuxenutbildning. Dnr U2011/3405/S. Stockholm

Skolverket (2013) Attityder till vuxenutbildning 2012. Elevernas och lärarnas attityder till vuxenutbildningen. Rapport 389. Skolverket Stockholm

Skolverket.se (2014) Betyg och studieresultat i komvux kalenderåret 2014. (<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/komvux/betyg-och-studieresultat>)

Säljö R (2000) Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv. Norstedts akademiska förlag. Stockholm

Thelin K & Scherp H-Å (2006) Flexibilitet – lärande eller hinder. I Utsikter och insikter. En antologi om flexibelt lärande i vuxenutbildningen. Nationellt centrum för flexibelt lärande. Rapport 5:2004.

Wärvik G-B & Thång P-O (2013) Nygamla pedagogiska ideal inom yrkesutbildning för vuxna. I Lärandets mångfald. Om vuxenpedagogik och folkbildning. Andreas Fejes (red.) Studentlitteratur Lund